

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

PROYEKTIV METODIKALAR VA ULARNI QO'LLASH AMALIYOTI

Shodmonova Munira Suyunovna

Navoiy shahar 7-davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti
psixologi

REJA

Proyektiv metodikalarning nazariy asoslari, psixodiagnostikadagi o'рни va ahamiyati

Asosiy proyektiv metodikalar: Luiza Dyuss testi, Rorshax testi, TAT (Tematik Apperseptiv Test) , “Uy–daraxt–inson”, “Kaktus”, “Oilaviy rasm testi”

Proyektiv metodikalarning ilmiy asoslari, afzalliklari va cheklovlari

Proyektiv metodikalarning nazariy asoslari, psixodiagnostikadagi o‘rni va ahamiyati

Maktabgacha yoshda shaxsning shakllanishi endigina boshlanadi. Bunda proyektiv metodikalardan foydalaniladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar o‘z his-tuyg‘ularini so‘z bilan to‘liq ifodalay olmaydi, shu sabab proyektiv metodikalar ularga o‘yin va tasvirlar orqali o‘z ichki holatini namoyon etish imkonini beradi. Bola rasm, o‘yinchoq yoki boshqa obyektlarga o‘z kechinmalarini bilvosita ko‘chiradi. Ushbu metodikalar bolaning emotsional holati, yashirin tashvishlari, ichki ziddiyatlari va yaqinlari bilan munosabatlarini aniqlashga yordam beradi.

Proyektiv metodikalarning maqsad va vazifalari

Proyektiv metodikalarning maqsadi — maktabgacha yoshdagi bolaning emotsional holatini, ichki kechinmalarini, qoʻrquv va xavotirlarini, shuningdek, ijtimoiy va emotsional rivojlanish xususiyatlarini aniqlashdir.

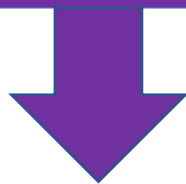
Proyektiv metodikalarning vazifalari:

- ❖ Bolaning ichki dunyosini ochish va uning yashirin muammolarini aniqlash.
- ❖ Bolaning tengdoshlari va kattalar bilan munosabatlarini baholash.
- ❖ Bolaning emotsional holatiga mos psixologik yordam koʻrsatish.
- ❖ Rivojlanish jarayonida uchraydigan qiyinchiliklarni erta aniqlash va ularni bartaraf etishga yoʻnaltirish.

Proyektiv metodikalarning muhim ahamiyati

Proyektiv metodikalarning maqsadi — maktabgacha yoshdagi bolaning emotsional holati, ichki kechinmalari va ijtimoiy-emotsional rivojlanishini aniqlash.

Vazifalari:

- Bolaning ichki dunyosi va yashirin muammolarini aniqlash.
- Tengdoshlari va kattalar bilan munosabatlarini baholash.
- Mos psixologik yordam uchun asos yaratish.
- Rivojlanishdagi qiyinchiliklarni erta aniqlash.

Asosiy proyektiv metodikalar

Rorshax testi – siyoh dog‘lari orqali shaxsiyatni aniqlash.

TAT (Tematik Apperseptiv Test) – hikoya tuzish orqali emotsional holatni baholash.

“Uy–daraxt–inson” testi – rasm orqali shaxsiy xususiyatlarni o‘rganish. (Yangi talqini)

“Kaktus” testi – o‘zaro munosabatlar va shaxsiy xususiyatlarni tahlil qilish.

“Mening oilam” testi – oilaviy munosabatlarni diagnostika qilish.

Rorshax testi

Rorshax testi — shveysariyalik psixiatr **German Rorshax** tomonidan yaratilgan proyektiv test. Dastlab shizofreniyani aniqlash uchun ishlab chiqilgan bo'lib, insonning siyoh dog'larini qanday talqin qilishi orqali psixik holati baholanadi.

Maqsad: bolalarda ijodiy tasavvur va noaniq tasvirlarni real obyektlar bilan bog'lash ko'nikmasini rivojlantirish.

O'tkazilishi: bolalar siyoh dog'ini nimaga o'xshashini aytadilar, javoblar — o'xshashlik topmaslik, bitta yoki bir nechta obyektни ko'rsatish shaklida bo'ladi.

TAT (Tematik Appersepsiya Testi) testi

Bolalar Appersepsiyasi Testi (TAT) — Leopold va Sonia Bellak tomonidan yaratilgan bolalar uchun proyektiv metodika. 3–10 yoshdagi bolalarning emotsional holati, ehtiyojlari va shaxsiy xususiyatlarini baholashga mo'ljallangan.

Mazmuni: inson xatti-harakatlarini aks ettiruvchi jonivorlar tasvirlangan 10 ta oq-qora rasm.

O'tkazilishi: bola bilan qulay muhitda, rasmlar ketma-ket ko'rsatiladi va ularning mazmuni haqida hikoya qildiriladi.

“Uy–daraxt–inson” testi

“Uy – Daraxt – Odam” testi (UDI) — bolada agressiya va xulq-atvor xususiyatlarini baholovchi proyektiv metodika. Bolaga qog‘oz va oddiy qalam berilib, uy, daraxt va odam chizish topshiriladi.

Bola erkin chizadi, jarayon rasm chizish va undan keyingi suhbatdan iborat.

“Kaktus” testi

Maktab yoshdagi bolalar bilan diagnostika ishlarida shaxsiy sohani sifatli tahlil qilishga qaratilgan kuzatish va savol-javob metodlari, shu qatorda oddiy ko'rsatmalarga ega M.A. Panfilovning "Kaktus" proyektiv metodikasidan foydalanish maqsadga muvofiq.

O'tkazilish tartibi: Tarbiyalanuvchiga A4 qog'oz varag'i, 12 ta rangli qalamlar to'plami beriladi va kaktus rasmini chizish taklif etiladi.

“Mening oilam” testi

Maqsad: Oilaviy munosabatlarni bolaning chizmasi orqali aniqlash.

Mazmuni:

Bola oilani o‘zicha qabul qiladi va bu chizmada uning psixologik holati hamda oila a‘zolariga munosabati aks etadi.

O‘tkazish tartibi:

Bolaga A4 qog‘oz va qalam beriladi. Undan o‘zini qo‘shgan holda oilasini chizish so‘raladi.

Proyektiv metodikalarning ilmiy asoslari ularning afzalliklari va cheklovlari

Proyektiv metodikalarning ilmiy asoslari bir nechta jihatlarni o'z ichiga oladi, jumladan:

Proyeksiya tamoyili

Proyeksiya texnikalari subyektning ichki psixik mazmunini tashqi ko'rinishga keltirishga asoslangan.

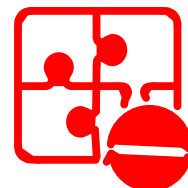

Noaniq stimullardan foydalanish

Siyoh dog'lari, tematik rasmlar, tugallanmagan jumlar, unli tovushlarning tushunarsiz takrorlanishi va boshqalar proyektiv stimullar bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Yahlit yondashuv

Ba'zi proyektiv psixodiagnostika metodikalarida yaxlit yondashuv ustunlik qiladi, uning g'oyasi shaxsni tizim sifatida yaxlit o'rganishdir, uning har bir elementi bir-biri bilan bog'liq va o'zaro bog'liqdir.

Faoliyat nazariyasi

Maktab ta'limi o'quvchilarda proyektiv metodikalar faoliyat nazariyasiga ko'ra bolaning o'yin, tajriba va harakat orqali faol bilishini rag'batlantiradi.

Proyektiv metodikalarning cheklovlari

Natijalarni talqin qilish subyektiv bo'lishi mumkin

Proyektiv testlar interpretatsiyasi psixologning tajribasi va malakasiga juda bog'liq. Ikki mutaxassis bir xil rasmni turlicha talqin qilishi mumkin.

Ishonchlilik va validlik muammosi

Ilmiy tadqiqotlarda ko'plab proyektiv metodikalarning validligi (nimani o'lchashi) va ishonchliligi (barqaror natija berishi) boshqa testlarga qaraganda past deb baholanadi.

Noto'g'ri xulosa xavfi

Bola rasmda shunchaki fantaziya ishlatgan bo'lishi mumkin, lekin psixolog buni muammo sifatida talqin qilib yuborishi ehtimoli mavjud.

Madaniy omillar ta'siri

Ba'zi tasvirlar, mavzular yoki hikoyalar turli madaniyatlarda turlicha qabul qilinadi — bu esa talqin sifatiga ta'sir qiladi.

Standardlashgan mezonlar yetishmasligi

Ko'pchilik proyektiv metodlar aniq statistika yoki normativ bazaga ega emas. Bu esa ishonchlilikni pasaytiradi.

Vaqt talabi

"Uy–daraxt–inson" kabi metodikalarning o'tkazilishi va tahlili uzoq davom etadi.

Chizish ko'nikmasi ta'siri

Bola yaxshi chiza olmasligi uning ichki dunyosi haqidagi tasavvurni noto'g'ri aks ettirishi mumkin.

Xulosa

Samarali vosita

Proyektiv metodikalar **bolalar psixodiagnostikasida eng samarali usullardan biri** bo'lib, ular bolaning emotsional holati, ichki ziddiyatlari, oilaviy munosabatlari, qo'rquvlari va shaxsiy xususiyatlarini chuqur tahlil qilishga imkon beradi.

Chuqur tahlil

Ammo bu metodlarni yagona diagnostik vosita sifatida emas, balki **kompleks baholash tizimining bir qismi** sifatida qo'llash eng to'g'ri yondashuvdir.

Proyektiv metodikalar — bu bolaning ichki dunyosiga kirib borish uchun kalitdir, ammo bu kalitdan to'g'ri foydalanish professional bilim va tajriba talab etadi.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

Ishtirokingiz uchun rahmat!